

ВІДГУК

офіційного опонента Лохвицької Любові Василівни,
кандидата педагогічних наук, доцента,

на дисертацію Лісневської Наталії Валентинівни з теми

«ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО СЕРЕДОВИЩА В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ»,

подану до захисту на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка

Трансформація сучасного освітнього простору зумовила потребу виникнення і розвитку нового напрямку в педагогіці – здоров'язберігаючої освіти, в основу якої покладено ідею пріоритетності здоров'я суб'єктів навчально-виховного процесу. Вимоги сьогодення спрямовані на формування здорової особистості, що обумовлюється низкою чинників, серед яких створення і забезпечення повноцінного здоров'язберігаючого середовища. Здоров'язберігаюче середовище сприяє вирішенню таких актуальних завдань як збереження та зміцнення здоров'я, що є стрижневим компонентом особистості і гарантує її оптимальну життєдіяльність, формування здоров'язберігаючої поведінки в соціумі, засвоєння культури здоров'я, становлення морально-етичних, духовних, естетичних, фізичних якостей тощо. Ця парадигма сучасної освіти яскраво відображена в державних документах, які регулюють систему дошкільної освіти українського суспільства, а саме: Законі України «Про дошкільну освіту», «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні» та ін. У контексті зазначеного вище *актуальність* дисертаційного дослідження Н.В. Лісневської «Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі» є безперечною, оскільки потребує наукового осмислення сутності проблеми, зумовлена низкою соціальних і психолого-педагогічних чинників, а також потребами практики дошкільної освіти щодо методичного супроводу проектування і забезпечення дієвого здоров'язберігаючого середовища, що сприяє збереженню й охороні здоров'я дітей дошкільного віку.

Питання створення здоров'язберігаючого середовища перебуває в полі наукового вивчення представників різних галузей знань: педіатрії, фізіології, гігієни, педіатрії, психології, педагогіки, екології, соціології тощо і

переконливо доводить його мультидисциплінарний характер та важливість для практичного втілення нових концептуальних ідей. Проте досі залишалося поза увагою окреслення педагогічних умов щодо забезпечення повноцінного здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі та комплексний підхід у їх реалізації. У дисертаційному дослідженні Н.В. Лісневська розглядає зазначений аспект роботи, прогнозує, що це сприятиме позитивному впливу на стан здоров'я дітей і підвищенню рівня обізнаності вихованців про необхідність дбати про власне здоров'я і здоров'я довколишніх, формуванню в них мотивації щодо збереження і зміцнення здоров'я, а також продукування позицій здорового способу життя у різних видах діяльності.

У дисертації зроблені узагальнення проаналізованих філософських і психолого-педагогічних напрацювань щодо тлумачення ключових понять «здоров'я» і його складники (с. 20-28), «середовище» (29-34) в позиціях вітчизняних та зарубіжних наукових підходів, що дало змогу Н.В. Лісневській на основі синтезування теоретичного матеріалу запропонувати робоче трактування дефініції «здоров'язберігаюче середовище» (с. 36) та розкрити його сутність і структуру як феномену (с. 53-75). Відрадно, що дисертантка здійснила вивчення предмета дослідження шляхом визначення його полікомпонентності, що забезпечило з'ясування основного стрижня проблематики – окреслення комплексу педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища. Задля реалізації поставлених завдань автором опрацьована достатня кількість літературно-джерельної бази – 323 найменування, 11 із яких – іноземною мовою.

Слід зазначити, що сформульовані *наукові положення* щодо уточнення сутності здоров'язберігаючого середовища, його структурних компонентів, визначення критеріїв та відповідних показників, які відображають характеристики здоров'я дітей як суб'єктів середовища та рівнів створення такого середовища є *достатньо обґрунтованими*. Це проілюстровано в дисертації на основі системного аналізу теоретичного й емпіричного матеріалу, статистичної обробки результатів і відображено в узагальненій формі у вигляді таблиць (с. 190-191, 195-196, 201-203, 210-211). Здобуті Н.В. Лісневською *нові факти* становлять значний науковий доробок

і полягають у розробці та апробації змістово-процесуальної моделі реалізації педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі, що мала відповідний алгоритм впровадження (рис. 3.2, с. 153). Через систему діагностичних і формувальних завдань, кількісний та якісний аналіз даних експериментальної роботи, яка відзначається чіткістю постановки мети й змісту роботи для кожного блоку, доведено ефективність застосування ранжованих за пріоритетами впливу педагогічних умов: від першої (сформованість компетентності вихователів у створенні здоров'язберігаючого середовища), що визначена базовою, другої (оздоровче спрямування навчально-виховного процесу), що зазначена як провідна, – до п'ятої (с. 152-186). Реалізація запропонованої автором моделі роботи в ході дослідження дала бажані результати, що є свідченням доцільності використання створеного комплексу педагогічних умов щодо організації і забезпечення повноцінного здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі. *Достовірність* наукових результатів забезпечена підвищенням істотної позитивної динаміки рівнів створеного здоров'язберігаючого середовища за характеристиками здоров'я дітей в експериментальній групі. Це перевірено за допомогою методів математичної статистики через обчислення середнього арифметичного показника і його похибки в контрольних зрізах (коефіцієнт лінійної кореляції за Пірсоном), що дало підстави для підтвердження ефективності роботи за запропонованою експериментальною моделлю.

Унаслідок виконаного теоретико-експериментального дослідження, що логічно структуроване й поетапність проведення якого витримана, Н.В. Лісневською зроблено *висновки*, які характеризуються чіткістю й послідовністю викладу, переконливою аргументованістю, розкривають результати поставлених завдань дисертаційної роботи та підтверджують досягнення окресленої мети. Зокрема, на основі теоретичного аналізу уточнено сутність здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі як інтегративного утворення, визначені головні його суб'єкти, розкриті структурні компоненти, схарактеризовані критерії, показники та рівні такого середовища, що детермінується характеристиками здоров'я вихованців. *Науковим доробком* дисертантки є розкриття сутності

впливу запропонованого комплексу педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі, у якому проходить життєдіяльність дітей, презентація моделі їх реалізації, що передбачала відповідний структурований процес: окреслення блоків роботи, визначення засадничих основ – принципів створення такого середовища, його структурних компонентів, етапів роботи, підбір методів і прийомів на кожному з них та передбачення кінцевого результату, що полягав у підвищенні компетентності вихователів та фіксації позитивних змін у стані здоров'я дітей.

На увагу заслуговують розроблені в дисертаційному дослідженні *рекомендації* щодо впровадження його матеріалів у навчальні плани вищих навчальних закладів відповідних дисциплін у форматі підготовки фахівців дошкільної освіти, а також у практику роботи дошкільних навчальних закладів сукупності методичного інструментарію, спрямованого на збереження та зміцнення всіх видів здоров'я вихованців. Отримані результати пройшли успішну перевірку шляхом апробації на 3 міжнародних, 4 всеукраїнських, 4 регіональних науково-практичних конференціях) і відзначаються *науковою новизною*. Усе це робить дисертацію Н.В. Лісневської вагомим внеском в теоретичному та прикладному аспектах.

Значення отриманих результатів для науки і практики полягає в тому, що дослідження значно поглиблює і доповнює напрацювання нового напрямку в педагогіці – здоров'язберігаючої освіти в сенсі теоретичного обґрунтування і практичного впровадження підібраного та експериментально перевіреного комплексу педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі; вміщує методiku роботи з вихователями (запропонована класифікація методів і прийомів) щодо моделювання, організації і забезпечення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі; є значимим для реалізації положень Державного стандарту дошкільної освіти, оскільки через призму «компетентнісного підходу», який визначений як стратегічний у Базовому компоненті дошкільної освіти, розкриває сутність і шляхи формування в старших дошкільників здоров'язбережувальної компетенції, що стимулює їх особистісний розвиток особливо напередодні вступу до школи.

Рекомендації та висновки дисертації доцільно впровадити:

- безпосередньо в практику роботи дошкільних навчальних закладів у контексті створення повноцінного здоров'язберігаючого середовища, що сприяє їх особистісному зростанню і безпечній життєдіяльності;
- у програми навчання, виховання та розвитку дітей у дошкільному навчальному закладі та альтернативних формах здобуття дошкільної освіти;
- у навчально-методичні (методичні) посібники для вихователів дошкільних навчальних закладів, що адресуються їм за відповідним тематичним спрямуванням «Організація середовища дошкільного навчального закладу», «Формування основ здоров'я у дітей дошкільного віку» тощо;
- у програми чинних навчальних дисциплін для студентів, які навчаються у вищих педагогічних навчальних закладах за спеціальністю «Дошкільна освіта», або ж розробити нову дисципліну «Організація здоров'язберігаючого середовища дошкільного навчального закладу», а також у структуру післядипломної освіти (курси підвищення кваліфікації вихователів).

Результати аналізу значущості теоретичних і практичних здобутків представленої роботи дають підстави впевнитися в тому, що дисертація приурочена розв'язанню важливої наукової проблеми: створенню середовища дошкільного навчального закладу, що має сприяти охороні, збереженню і зміцненню здоров'я дітей. Кваліфікаційна наукова праця Н.В. Лісневської має прикладне значення та робить вагомий внесок у вирішення сучасних першочергових завдань дошкільної освіти щодо формування у дітей дошкільного віку здоров'язбережувальної компетенції.

Слід зазначити, що матеріали дисертаційного дослідження Н.В. Лісневської достатньо висвітлені в 14-ти **публікаціях** (13-ти одноосібних і 1-єї – у співавторстві), 7 із яких – у вітчизняних фахових наукових виданнях, 2 – у зарубіжних виданнях, 3 мають апробаційний характер, 2 додатково відображають наукові результати дисертації. Публікації та автореферат повномірно висвітлюють основний зміст і положення дослідження. Підкреслюємо **ідентичність змісту автореферату** й основних положень дисертації Н.В. Лісневської

«Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі».

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що дослідження, виконане Н.В. Лісневською, є цілісним і оригінальним та відзначається новизною й ґрунтовністю розгляду науково-теоретичного аспекту проблеми реалізації окреслених педагогічних умов щодо створення здоров'язберігаючого середовища задля збереження і зміцнення здоров'я дітей в умовах суспільних інституцій системи дошкільної освіти та розкриває позиції авторської концепції – удосконалення методики роботи з дітьми та поліпшення фахової підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів у контексті означуваного питання.

Оцінюючи дисертацію в цілому позитивно, вважаємо за необхідне відзначити деякі **резерви, використання яких посилює б цінність дослідження**, а також вказати на певні **недоліки щодо її оформлення**:

1. Доречним було б подати історичну ретроспективу визначення полікомпонентної структури здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі (п. 1.3.) в наукових доробках українських та зарубіжних фундаторів дошкілля: С. Русової, О. Дорошенко, Н. Лубенець, В. Чередниченко, О. Декролі, М. Монтессорі та ін.
2. Концептуальна позиція автора логічніше сприймалась, якби критерії, показники і засоби діагностики для аксіологічно-мотиваційного і оздоровчо-діяльнісного компонентів були подані відокремлено (с. 83, табл. 2.1).
3. Автор, розкриваючи сутність принципу акмеологічності, схарактеризовує його через призму фундаментальності дошкільного віку (с. 156). Проте доцільніше було б обґрунтувати акмеологічність через канву окреслення зростання компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів щодо питання організації і забезпечення здоров'язберігаючого середовища для дітей. Це дало б змогу аргументованіше вийти на авторську позицію відносно представлення першої педагогічної умови (с. 160).

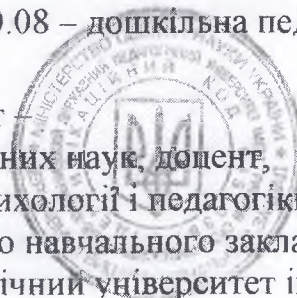
4. Викликає певний дисонанс авторське тлумачення щодо розподілу пріоритетності окреслених педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі: якщо перша – сформованість компетентності вихователів... (і далі за текстом) визначена базовою, друга – оздоровче спрямування навчально-виховного процесу – провідною, то в такому сенсі наступні три є похідними від них, але про таке функційне значення не зазначено (с. 161-162).
5. Потребує уточнення класифікація форм і методів роботи з вихователями (с. 160, 166). У змістовому викладі дисертації не представлені вихідні засади, що слугували визначальними для такого розподілу.
6. Вартою для наукового осмислення стала б репрезентація напрацювань сучасних зарубіжних досліджень представників психолого-педагогічної думки в царині досліджуваного питання, як то: Г. Антощук (G. Antoszcuk), С. Варчолік (Z. Warcholik), Р. Яворської (R. Jaworska R.) та ін. у контексті обґрунтування педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі (п. 3.1.), зокрема, доповнення матеріалу про форми і методи роботи з дітьми (с. 173).
7. У висновках обов'язковим складником має бути поінформованість про кількісні показники одержаних результатів у ході проведення експериментальної роботи на етапах констатації та контрольного зрізу.
8. У списку використаних джерел бракує кількості опрацьованої літератури з означеної проблеми вітчизняних науковців за останні п'ять років.
9. Бажаним є ознайомлення практичних працівників із розробленим комплексом педагогічних умов створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільних навчальних закладах шляхом здійснення відповідних публікацій у фахових виданнях: журналах «Дошкільне виховання», «Палітра педагога», а також підготовка навчального-методичного чи методичного посібника зазначеної тематики.
10. Робота потребує стилістичного й орфографічного удосконалення.

Указаний перелік критичних позицій має дискусійний характер, не знижує загальної позитивної оцінки та може розглядатися радше як вектор щодо вдосконалення роботи й подальшого наукового пошуку.

Висновки. Не зважаючи на висловлені побажання та зауваження, які кардинально не впливають на рівень виконаного дослідження, дисертаційна робота Н.В. Лісневської «Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі» є самостійною і завершеною працею, яка побудована на фундаментальному психолого-педагогічному й методичному інформаційному підґрунті з питання забезпечення повноцінного для розвитку дітей дошкільного віку і оптимального стосовно до його змістового наповнення та визначення комплексу педагогічних умов здоров'язберігаючого середовища, яке має безперечний вплив на характеристики здоров'я вихованців дошкільних навчальних закладів. Результатом проведеного дослідження є отримання достовірних науково обґрунтованих даних, що відзначаються новизною і мають суттєве значення для подальшого розвитку дошкільної освіти в контексті формування, збереження і зміцнення здоров'я дошкільників шляхом реалізації одного із домінуючих чинників – створення здоров'язберігаючого середовища, що сприятиме поглибленню курсів «Дошкільна педагогіка», «Теорія і технології валеологічної освіти дітей дошкільного віку», а також вдосконаленню методики забезпечення педагогічного процесу в дошкільних навчальних закладах.

Таким чином, теоретичний, методичний та експериментальний аспекти дисертаційного дослідження Н.В. Лісневської «Педагогічні умови створення здоров'язберігаючого середовища в дошкільному навчальному закладі» дають підстави визнати, що робота відповідає чинним вимогам п. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015), які висуваються до кандидатських дисертацій. Автор дослідження Лісневська Наталія Валентинівна заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Л.В. Лохвицька

Л.В. Лохвицька,

Л.В. Лохвицька